

rv 174

Dienst Ruimtelijke
en Economische
Ontwikkeling,
nr. 930179**Aanbieding aanwijzingsadvies aan de minister van WVC voor inschrijving in het rijksregister van beschermde stads- en dorpsgezichten in het kader van het Monumenten Selectie Project (MSP).**

Den Haag, 1 juni 1993.

Aan de gemeenteraad.

1. Inleiding

In 1987 werd het landelijk Monumenten Inventarisatie Project (MIP) gestart, dat tot doel heeft om de bouwkunst en stedenbouw uit de periode 1850-1940 op systematische wijze te inventariseren. Dit door de Rijksdienst voor de Monumentenzorg (RDMZ) geïnitieerde en gecoördineerde project is voor Den Haag uitgevoerd door de Dienst Ruimtelijke en Economische Ontwikkeling, afdeling Monumentenzorg. Startdatum was 1 januari 1988 en op 24 oktober 1990 werden de eindresultaten aan de RDMZ aangeboden. In februari 1992 heeft dit geresulteerd in de publikatie 'Monumenten Inventarisatie Project Den Haag 1850-1940'.

Voor het vervolg op het MIP is van ministeriële zijde besloten om de selectie en registratie van van rijkswege te beschermen jongere monumenten en stadsgezichten wederom projectmatig te laten plaatsvinden middels het Monumenten Selectie Project (MSP). Het MSP wordt uitgevoerd volgens een decentrale aanpak door de provincies en de vier grote gemeenten. In ons schrijven aan de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur van 5 juli 1991, kenmerk REO910453 en van 31 januari 1992, kenmerk REO91083 hebben wij ons bereid getoond om medewerking aan dit project te verlenen. De duur van het MSP is gepland op 22 maanden (1 september 1991 - 1 augustus 1993). Met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg zijn wij een voorlopige overeenkomst (bestaande uit een werkplan met financiële dekking) aangegaan, waarin is vastgelegd dat het MSP door de gemeente wordt uitgevoerd. Hiervoor is een kostendekkende rijksbijdrage gereserveerd. De te leveren producten in het kader van het MSP bestaan uit aanwijzingsadviezen van de gemeenteraad. In overleg met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg zijn 372 Haagse objecten uit de periode 1850-1940 op monumentwaardige kwaliteiten geselecteerd die in aanmerking komen voor inschrijving in het rijksregister van beschermde monumenten. Ten aanzien van de aanwijzingsadviezen voor objecten zijn wij met de Rijksdienst overeengekomen dat deze in drie fasen aangeleverd zullen worden. De objecten uit de 1e fase zijn bij raadsbesluit van 18 juni 1992 (rb 182) reeds aan de minister van WVC voorgedragen. De 2e fase is bij raadsbesluit van 21 januari 1993 (rb 6) voorgedragen. Wij verwachten de 3e fase in het 3e kwartaal 1993 aan u voor te leggen.

Tevens zijn op grond van de selectiecriteria van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg door deze dienst en de Dienst Ruimtelijke en Economische Ontwikkeling, afdeling Monumentenzorg achttien gebieden uit de periode 1850-1940 geselecteerd als 'gebieden met bijzondere waarden'. Dit feit bevestigt de reputatie van Den Haag als één van de meest belangrijke en gave steden in ons land wat betreft de bouwkunst en stedenbouw uit de periode 1850-1940.

De selectiecriteria zijn de cultuurhistorische waarden, de historisch-ruimtelijke of stedenbouwkundige waarden, de situationele waarden, de gaafheid of herkenbaarheid en de zeldzaamheid. Van deze gebieden met bijzondere waarden zijn in het MIP een negental potentiële gebieden geselecteerd voor inschrijving in het rijksregister van beschermde stadsgezichten. In het kader van dit advies zijn echter Willemspark II en de Archipelbuurt samengevoegd tot één gebied rekening houdend met de begrenzing van het gebied van het vigerende bestemmingsplan.

Thans leggen wij aan u het aanwijzingsadvies voor de te beschermen stadsgezichten voor.

2. De te beschermen stadsgezichten

De acht wijken die in het MIP zijn aangeduid als potentieel te beschermen stadsgezichten zijn: Archipel en Willemspark II, Duinoord, Van Stolkpark met de Scheveningse Bosjes, Statenkwartier, Zorgvliet, Westbroekpark (met een gedeelte Belgisch Park), Benoordenhout en Marlot (met Reigersbergen). De betreffende wijken vormen aan de noordzijde van de historische binnenstad een aaneengesloten gebied met uitzondering van Marlot en Reigersbergen. Het ertussen liggende Haagse Bos is onbebouwd natuurgebied dat los staat van de stedelijke ontwikkelingen van na 1850

en is niet beschreven in het kader van het MIP. Het verdient als een van de oudste structuren van de stad zeker een bijzondere status maar dat valt buiten dit aanwijzingsadvies. Tevens ligt een gedeelte van het gebied tussen het Benoordenhout en Reigersbergen op het grondgebied van de gemeente Wassenaar.

Op de overzichtskaart (bijlage 1) is aangegeven hoe de gebieden liggen en wat de gemeenschappelijke grens van elk van die gebieden is.

De grenzen zijn zo gekozen dat voor een belangrijk deel de te beschermen stadsgezichten vallen binnen bestaande bestemmingsplangrenzen, voor zover deze gelden voor de betreffende gebieden.

Uitzonderingen hierop zijn voornamelijk gebieden die duidelijk afwijken van het oorspronkelijk (dat wil zeggen van voor 1940) stedelijk weefsel dat kenmerkend is voor de wijk. De definitieve begrenzingslijnen zijn derhalve niet identiek aan de in het MIP boek aangegeven grenzen. Voor Zorgvliet betreft dit voornamelijk het gebied aan de Johan de Wittlaan, het Congresgebouw en omgeving. Hoewel in Zorgvliet het beloop van de Haagse Beek is gewijzigd, wordt voorgesteld deze waterstructuur toch binnen de grens van het beschermde stadsgezicht mee te nemen, des te meer omdat de 'nieuwe' Johan de Wittlaan een zo duidelijke begrenzing van gebieden is geworden. Het overgangsgedebied tussen Duinoord en Statenkwartier heeft een zodanige afwijkende structuur en barrièrewerking tussen de wijken geschapen dat het niet past binnen de karakteristieken van de te beschermen gezichten. De zone is wel opgenomen in beide bestemmingsplannen. Het gebied met bijzondere waarden rondom het Belgisch Plein is toegevoegd aan het stadsgezicht rondom het Westbroekpark. De kazerneterreinen aan de Van Alkemadelaan zijn buiten de grenzen van de te beschermen gebieden gehouden bij het Benoordenhout en Westbroekpark door hun storende invloed op het karakter van de natuur en de woonwijken, door hun grotendeels zelfstandige karakter en grootschalige nieuwbouw. Tevens zijn de wijkgedeelten Duttendel en Duinzigt buiten de begrenzing van de te beschermen gezichten gehouden door hun na-oorlogse structuur en bebouwingsbeeld.

3. Aanwijzingsadviezen

De procedure voor het gereedmaken volgens de rijksnormen voor de aan u voorgestelde aanwijzingsadviezen heeft bestaan uit:

- Het vervaardigen van de toelichtingen op de te beschermen gebieden, waarbij naast een omschrijving tevens de motivatie voor plaatsing is opgenomen. De toelichtende omschrijvingen, alsmede kaartmateriaal zijn gebundeld in het boekwerk dat als bijlage in set 2 is meegezonden.
- Het horen van belanghebbenden en het plegen van overleg: een van de eerste activiteiten in de aanwijzingsprocedure van een nieuw beschermd stadsgezicht was het horen van de buurt. Ter voorbereiding van het raadsbesluit heeft de afdeling Monumentenzorg in elke wijk die potentieel beschermd stadsgezicht is een toelichting gegeven op de criteria die gelden om een gebied tot beschermd stadsgezicht aan te wijzen. Voorts is aangegeven hoe de procedure verder zal verlopen, alsmede de juridische consequenties hiervan. Het standpunt van de wijken is verwoord in de reacties die zijn opgenomen in bijlage 3.

De reacties geven een unaniem akkoord met de aanwijzing van hun gebied tot beschermd stadsgezicht. Opmerkingen of problemen worden voornamelijk verwoord op het gebied van het behoud of herstel van de bijzondere waarden van de betreffende gebieden. Deze opmerkingen zijn eerder gericht op de wens om te komen tot de uitvoering of beperking van bepaalde maatregelen en plannen en vallen derhalve buiten het directe kader van het voorstel tot aanwijzing van deze gebieden tot beschermd stadsgezicht. In detail kan hierover nog het volgende worden medegedeeld:

- *Archipel en Willemspark II*: de bewonersorganisatie spreekt haar instemming uit met het voornemen en verwacht overigens ook dat de gemeente in de geest hiervan zal handelen.
- *Van Stolkpark en de Scheveningse Bosjes*: de wijkvereniging is akkoord met het voorstel, vraagt alleen om een kleine grenscorrectie aan de Kanaalweg, dit is conform verwerkt.
- *Duinoord*: het bewonersoverleg van de wijk ondersteunt de plannen voor aanwijzing, maar vraagt tevens om een grenscorrectie van het te beschermen gebied; dit is inmiddels al opgenomen in het voorstel door de grens van het beschermd stadsgezicht gelijk te leggen aan het bestemmingsplan langs de Lubeckstraat. Tevens

vraagt de wijk de aandacht voor enige beheers- en uitvoeringsaspecten, die echter formeel buiten het kader van de aanwijzing op zich vallen:

de wijk vraagt om een beeldkwaliteitsplan ter handhaving van de waarde van de wijk / voorlichting met betrekking tot onderhoud, de kwaliteit van de wijk en omgaan met de openbare ruimte/een ondersteuning van de gemeente in de aanneming met een soort kortingskaart voor onderhoud op een behoorlijk niveau / een data-bank met informatie over geschikte aannemers, mogelijkheden voor subsidie, wat is goed onderhoud, procedureinformatie met betrekking tot bouwvergunning of subsidie, plantoetsing aan welstandsaspecten. Het moge duidelijk zijn dat de wens van de wijk groot is om het bestaande kwaliteits-niveau te handhaven en vergroten, maar dat steun van de gemeente hierbij onontbeerlijk is.

Ook vraagt de wijk om herstel van het rustieke karakter van de Groot Hertoginnelaan door een herinrichting (middenberm met bomen, groenvoorzieningen).

- *Statenkwartier*: het wijkoverleg kan zich vinden in het voorstel en spreekt tevens zijn zorg uit over het behoud van ensembles en architectonische details.

- *Zorgvliet*: het wijkoverleg Zorgvliet ondersteunt de te volgen procesgang om te komen tot het beschermd stadsgezicht. Voorts stelt het een grenscorrectie van het gebied voor en vraagt het expliciet nog de aandacht voor de recreatieve waarde van de wijk. Deze opmerkingen zijn verwerkt in toelichting en kaartbeeld.

- *Westbroekpark en Belgisch Park*: de wijkvereniging Belgisch Park, Westbroekpark en Scheveningen-Noord heeft géén bezwaren tegen het voorstel. Voorts stelt zij een grenscorrectie voor die inmiddels is verwerkt.

De wijkvereniging Wittebrug heeft met instemming kennis genomen van het voornemen. Voorts vraagt de wijk aandacht voor de Kwekerijweg, aantasting van het groen door zogenaamde snipperlocaties en het waardevolle duingebied ten noorden van de Van Alkemadelaan. Dit laatste valt buiten het kader van het MIP en dit aanwijzingsbesluit, de eerste twee vallen onder de te beschermen waarden.

De Stichting wijkoverleg Duttendel, Klein Zwitserland en St. Hubertus staat zeer positief tegenover het voornemen. Zij vraagt in dit kader heel bijzondere aandacht voor de verontrustende plannen die de tennisclub Leimonias heeft.

- *Benoordenhout*: de wijkvereniging ondersteunt het initiatief en vraagt tegelijkertijd tot invulling te komen van die delen van het bestemmingsplan waaraan de Kroon goedkeuring heeft onthouden.

- *Marlot en Reigersbergen*: de wijkvereniging is zeer ingenomen met het voorstel en staat uiterst positief tegenover de extra bescherming die de wijk hierdoor zal genieten. Voorts wijst zij op haar brief aan de raad over een gelijke gedachtengang voor wat betreft Reigersbergen.

De voorstellen zijn naast de bewonersorganisaties ook naar de Welstandscommissie gestuurd ter becommentariëring. Het commentaar van de commissie is te vinden in bijlage 4 en komt op het volgende neer:

- De Welstandscommissie is akkoord met de aanwijzing van de betreffende gebieden maar doet een voorstel voor enige grenswijzigingen en vraagt tevens de aandacht voor de aangrenzende groen- en duingebieden zoals het Haagse Bos en de landgoederen op het grondgebied van de gemeente Wassenaar. Zoals reeds in dit aanwijzingsvoorstel is aangegeven, is het belang van deze laatste gebieden onderkend maar dit valt formeel buiten het kader van de gebieden die in het MIP/MSP (geïnteriseerd) geselecteerd zijn.
- De commissie vindt dat de ruimte tussen karakteristieke buurten ten onrechte wordt meegenomen: dat er binnen de begrenzing van de te beschermen gebieden ook wijkgedeelten zijn die lager gewaardeerd zijn, is inherent aan de behoefte om duidelijk afgeronde gebieden te kiezen. Dit is in de toelichting per wijk gemotiveerd. Deze gedeelten worden verder niet aangehaald bij de omschrijving van de te beschermen waarden. Buiten de geselecteerde gebieden zijn er daarentegen nog veel gebieden met bijzondere waarden en bebouwing met een hoge ensemblewaarde. Deze gebieden voldeden niet aan de criteria om aangewezen te worden tot rijks beschermd stadsgezicht. Het individuele karakter van de verschillende wijken is een belangrijk gegeven van de acht stadsgezichten. Vervolgens vormen zij door hun stedenbouwkundige situatie een bijna aaneengesloten geheel. De voorgestelde grenscorrecties dragen niet bij aan de aan te wijzen gebieden en zijn niet meegenomen: het vissersdorp aan de

Westduinweg scoort in dit opzicht niet hoog, voornamelijk door de situatie, de beeldverstorende renovatie en het ontbreken van een relatie met de karakteristieken van het te beschermen gezicht Statenkwartier. De Pansierstraat en de Haringkade zijn hooggewaardeerd met hun ensemblewaarde maar vallen te veel buiten de karakteristieken die het Van Stolkpark kenmerken.

4. Te volgen planologische procedure bij de aanwijzing tot beschermd stadsgezicht
Het raadsbesluit met advies tot aanwijzing van de betreffende gebieden dient naar de Rijksdienst voor de Monumentenzorg te worden gezonden (gericht aan de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur). De minister zendt het overgenomen of eventueel aangepaste voorstel tot aanwijzing gelijktijdig aan de gemeenteraad, gedeputeerde staten, de Rijksplanologische Commissie en de Raad voor het Cultuurbeheer. De gemeenteraad brengt advies uit via gedeputeerde staten binnen zes maanden, gedeputeerde staten binnen negen maanden, de Rijksplanologische Commissie en de Raad voor het Cultuurbeheer binnen 12 maanden na verzending van het voorstel. De minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur en de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer beslissen over de aanwijzing binnen zestien maanden na verzending van het voorstel.

De gemeenteraad moet voor een beschermd stadsgezicht conform artikel 36 lid 1 van de Monumentenwet 1988 een bestemmingsplan vaststellen als bedoeld in de Wet op de ruimtelijke ordening (Stb. 1985, 626). Bij het besluit tot aanwijzing kan hiertoe door de minister een termijn worden gesteld. De werkzaamheden hiervoor zullen uiterlijk een aanvang moeten nemen bij de definitieve inschrijving van deze gebieden in het rijksregister van beschermde stads- en dorpsgezichten.

Conform artikel 36 lid 2 kan bij aanwijzing van een beschermd stadsgezicht bepaald worden of en in hoeverre geldende bestemmingsplannen als beschermend plan in de zin van het vorige lid kunnen worden aangemerkt.

Het resultaat van een oriëntatie op eventuele bestemmingsplanwijzigingen geeft het volgende te zien:

- zowel voor Zorgvliet, Westbroekpark e.o. en Marlot e.o. wordt een nieuw bestemmingsplan voorgesteld;
- de bestemmingsplannen voor Statenkwartier en Scheveningse bosjes doorlopen nu de procedure;
- voor enkele gebieden zijn geen of marginale aanpassingen noodzakelijk van reeds bestaande plannen; het betreft de gebieden:
Archipel/Willemspark II, Van Stolkpark, Duinoord, Benoordenhout.

Voor de gebieden waarvoor bestemmingsplannen reeds vigeren of de procedure doorlopen is de status van rijks beschermd stadsgezicht in feite een bevestiging van de huidige status, omdat de onderkende waarden reeds zijn aanvaard en vastgelegd in die plannen.

Gezien het vorenstaande stellen wij u voor, overeenkomstig het eenstemmige advies van de commissie voor Verkeer en Vervoer, Binnenstad en Monumenten, het volgende besluit te nemen:

De raad van de gemeente Den Haag;

Gezien het voorstel van burgemeester en wethouders;

Besluit:

de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur te adviseren over te gaan tot inschrijving in het rijksregister van beschermde stads- en dorpsgezichten van de in de bij dit besluit behorende bijlage 2 opgenomen gebieden.

Aldus besloten in de openbare raadsvergadering van

10-06-1993

De secretaris,

De voorzitter,

De bijlagen liggen voor de raadsleden in de leeskamer (map no. 2) en voor een ieder in het Gemeentelijk Informatiecentrum aan de Dagelijkse Groenmarkt ter inzage.

Burgemeester en wethouders van Den Haag,

De secretaris,
W. J. KUIJKEN.

De burgemeester,
A. J. E. HAVERMANS.

Nadere typering van de te beschermen waarden

Het ruimtelijk karakter van deze woonwijk wordt bepaald door de typische schaal en structuur van het vooroorlogse bebouwingsbeeld, gekenmerkt door de grote harmonie in de baksteen-woonhuisarchitectuur en de homogeniteit in verschillende straatwanden, wat leidt tot hoogwaardige stedenbouwkundige ensembles.

Daarnaast onderscheidt zich de waarde van de huizen in het Nassaukwartier en voorts van veel gebouwen met een (nationaal gezien) hoge architectuurhistorische kwaliteit;

Bijzonder is het plan van Berlage dat alleen ten zuiden van de Wassenaarseweg in grote lijnen is gevolgd.

De groenstructuren en het landschappelijke karakter van de straten en lanen met hun zichten en groen bepalen voor een belangrijk deel de kwaliteit van de wijk. De herkenbaarheid van lanen van vroegere buitenplaatsen omringd door fraaie huizen geeft aan de wijk een extra dimensie en de fraaie openbare ruimte met veel groen herinnert aan het landschappelijk karakter van de 19de-eeuwse situatie.

Typend zijn:

- de hoogwaardige woonomgeving die in een kwetsbare harmonie verkeert met voornamelijk kantoorbebouwing.
- een grote harmonie in baksteenarchitectuur van woonhuizen in verschillende straatwanden, wat leidt tot hoogwaardige stedenbouwkundige ensembles.
- de stedenbouwkundige waarde van de Jozef Israëlsaan/ het Jozef Israëlsplein

en het Van Hoyemapplein e.o.;

- de ensemble- en individuele waarde van de huizen in het Nassaukwartier;
- de aanwezigheid van veel gebouwen met een (nationaal gezien) hoge architectuurhistorische kwaliteit;
- de visuele en functioneel-historische relatie van de wijk met de landgoederen Clingendael/Groenendaal/Oosterbeek, het Haagse Bos en het Malieveld/ de Koekamp;
- de fraaie openbare ruimte met veel groen die herinnert aan het landschappelijk karakter van de 19de-eeuwse situatie (o.a. Wassenaarseweg, Van Hogenhoucklaan, Ruychroocklaan, Van Soutelandelaan, Van Mojalenlaan) en groenvoorzieningen als het Rosarium op het Jozef Israëlsplein;
- de aanwezigheid van het restaurant van het landgoed Oostduin-Arendsdorp en van de Bosjes van Zanen.

Waardering

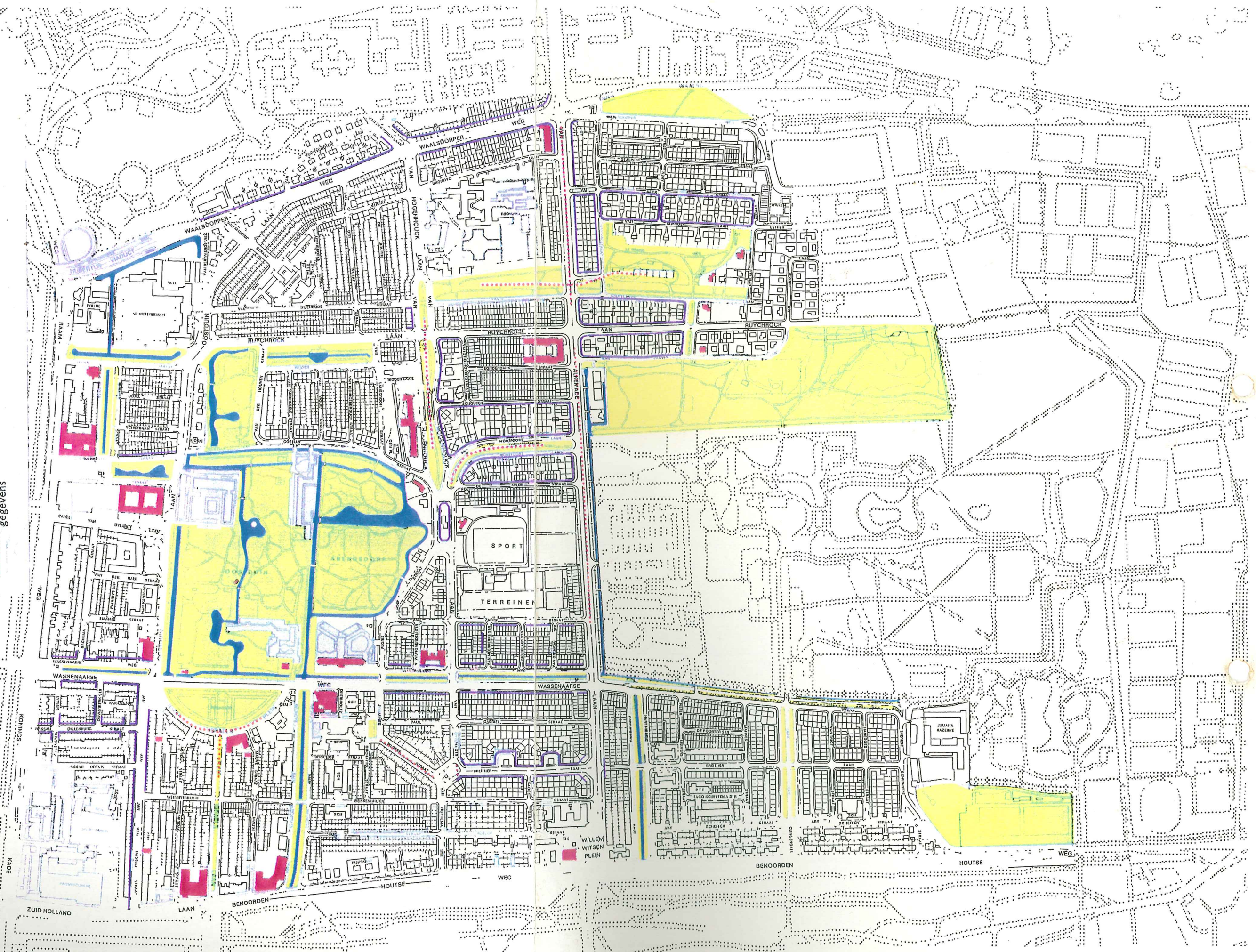
Het Benoordenhout is opgebouwd uit deelplannen met een grote continuïteit in bebouwingsbeeld en structuur langs groene lanen, rondom oude landgoederen. De consistentie van het stadsbeeld is hierdoor zo groot dat een wijk is ontstaan met een sterk homogeen karakter. Het gebied is als zodanig van belang wegens bijzondere landschappelijke, stedenbouwkundige, cultuur- en architectuurhistorische waarden. Zie tevens de bijgevoegde waarderingskaart (S 9313).

Begrenzing

De begrenzing van het beschermde stadsgezicht Benoordenhout is weergegeven op bijgevoegde kaart, nummer RDMZ/MSP/43/7.

Waardingskaart

- gebouwen/ gebieden van na 1940 die afwijken van het oorspronkelijk stedelijk weefsel
- belangrijke bebouwing door hoge ensemblewaarde
- rijks- of gemeentelijke monument
- bijzonder stedenbouwkundig of landschappelijke gegevens
- belangrijke groenstructuur
- belangrijke duinstructuur
- belangrijke waterstructuur

Benoordenhout (S 9313)